

Аутор :

Љиљана Чабрило Благојевић

Институција :

IMIGRA – Institut za proučavanje migracija, dijaspora i egzila

Публикација :

IMIGRA Research Papers / Истраживачки пројекти

Година објављивања :

2026

Напомена:

*Овај документ доноси прилоге преузете из докторске дисертације, одбрањене 2024. године, као и из књиге **Српска дијаспора у Француској: изазови трећег доба**, објављене 2025. године у издању Архива Војводине. Бројеви прилога дати су према редоследу њиховог појављивања у дисертацији и књизи.*

Захваљујем свим члановима српске дијаспоре у Француској који су учествовали у стварању књиге *“Српска дијаспора у Француској:изазови трећег доба”* одвојивши своје време да одговоре на упитник и интервјуе, делећи тако с нама своја миграторна искуства.

У знак сећања на проф. др Виолету Шиљак

Кратак илустровани преглед присуства Срба у Француској од 19. века до данас

Присуство Срба у Француској протеже се на период од готово два века. Почев од школовања елита у деветнаестом веку, када је мала кнежевина настојала да ухвати корак с Европом, па до најскоријих миграција после 2000тих, Срби су константно били присутни у Француској.

Није, међутим, лако утврдити колика је бројност српске дијаспоре у овој земљи, па о томе не постоје прецизни подаци ни у српским ни у француским изворима. Методолошки приступ је различит од државе до државе, а базе података непотпуне. По Попису РС из 2011. године, свега 6,5% од укупног броја лица на боравку-раду у иностранству било је у Француској, која се налазила иза Аустрије, Немачке, Швајцарске и Италије. Може се, дакле, закључити да је Француска временом изгубила од свог привлачећег дејства као земља пријема за српске мигранте, а разлози за то су различити: рестриктивна политика имиграције, висок степен незапослености, велико присуство миграната из Африке и Азије.

Ипак, подаци француског Националног завода за статистику и економске студије – Insee, показују константан пораст броја Срба и људи српског порекла у Француској. Ради се о особама које долазе у Француску у оквиру процедуре породичног окупљања, о студентима и о стручњацима који долазе на одређени временски период, а неки од њих и остају. Према подацима за 2019. годину (Insee, 2022), било је у Француској 85.700 имиграната рођених у Србији, а 66.300 српских држављана у Француској. Очигледно је на основу ових података да има више оних који су рођени у Србији (од родитеља који нису Французи), него оних који имају српско држављанство, што указује на чињеницу да приметан број Срба у Француској узима држављанство земље домаћина. Ово даље наводи на закључак да те особе намеравају да се трајно настане у Француској.

Да су Срби одавно присутни у Француској и да су прилагођени животу у овој земљи, сведочи и податак из Пописа РС 2011. према коме лица на раду-боравку у иностранству најдуже бораве у Француској од свих земаља имиграције. Просечна дужина рада-боравка је 14,4 године, а чак 32,9% српских имиграната борави у њој 20 и више година (Stanković, 2014). Највећи број наших земљака у Француској, 68,69%, према подацима из истог пописа, стигао је из географске области који се статистички означава као Србија-југ. Од тог броја, 35,38% су из региона Јужне и Источне Србије, а 33,31% из региона Шумадије и Западне Србије. Подаци за Косово и Метохију која такође чини део ове статистичке групе нису дати. Из области Србија-север, дошло је 31,31% српских држављана, од којих 16,06% из региона Војводине, а 15,25% из београдског региона (Stanković, 2014). Према резултатима Пописа из 2011, српска имиграција у Француској не спада у ред оних са вишим просечним образовањем. Треба, међутим, напоменути да токови миграција према Француској следе опште тенденције: све је више високообразованог градског становништва, које долази углавном из београдског региона и осталих већих градских центара, што су показали резултати нашег емпиријског истраживања.

Имајући у виду дуго присуство Срба у Француској, могли бисмо говорити о више таласа њиховог насељавања.

Први талас пристиже од средине 19. века, када се у Француској школују српски изасланици који су по повратку у Србију чинили елиту мале земље – дипломате, професоре универзитета, а преко којих се шири и јача утицај Француске у Србији.

Овде смо издвојили само неке од њих: Ивана Ђају, оснивача у Београду прве катедре за физиологију у југоисточној Европи, Михаила Гавриловића, оснивача Државне архиве Србије. Поред њих, ту је и текст о Гастону Гравијеу, географу и антропологу, ученику Јована Цвијића, који је 1909. године постављен за лектора за француски језик на Београдском универзитету.

Au cours de ses travaux Gaston Gravier apprécia de plus en plus la Serbie. Elle devint sa seconde patrie. Il participa à la campagne d'Albanie. Peu à peu il eût l'intuition que les destinées de la Serbie étaient liées en Europe à celles de la France. Avec ardeur il travailla à rapprocher ses deux patries et à faire connaître la Serbie en France. Il écrivit dans les „Annales de Géographie“ dans „le Bulletin de la Société de Géographie commerciale de Paris“ dans la „Revue de Paris“ dans la „Correspondance d'Orient“ dans „l'Effort“ dans „Questions diplomatiques et coloniales“ dans „le Temps“ et dans „le Figaro“. Ses articles, reflet d'un esprit probe et curieux rendirent justice à la Serbie calomniée par les revues autrichiennes. Ils inquiétèrent le gouvernement autrichien. En 1913 la monarchie dualiste lui offrit un poste dans une de ses universités avec des émoluments triples de ceux qu'il recevait à Belgrade. Il refusa dédaigneusement de laisser neutraliser sa conscience. En 1914 il rejoignit un régiment lorrain pour défendre les deux patries qu'il ne séparait plus dans sa pensée. Il mourut au Champ l'honneur en Artois le 30 Mai 1915, laissant à ses successeurs la rude tâche de l'égaliser.

Pour les oeuvres, voir les Annales de Géographie du 15 Novembre 1915 page 458.

Yves Chataigneau.

IVAN ĐAJA

MIHAILO GAVRILOVIĆ

5

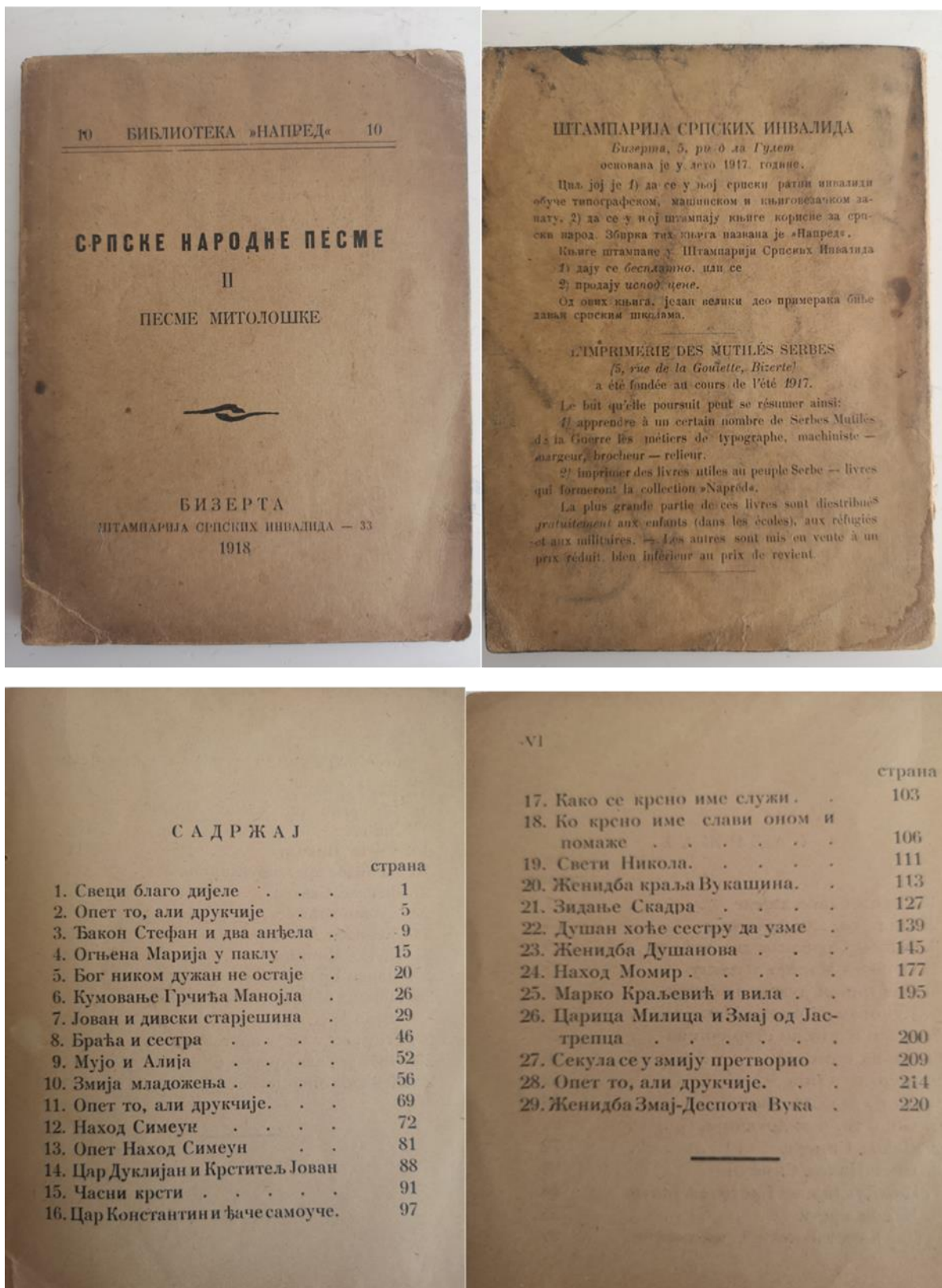
Други талас везан је за трагичне догађаје у Првом светском рату и војну и хуманитарну помоћ коју је Француска пружила Србији, лечећи њене војнике и прихватајући њене избеглице на својој територији.

Прилог I / 3.1 - Српски војници на лечењу и опоравку у француској болници у Тунису за време Првог светског рата.

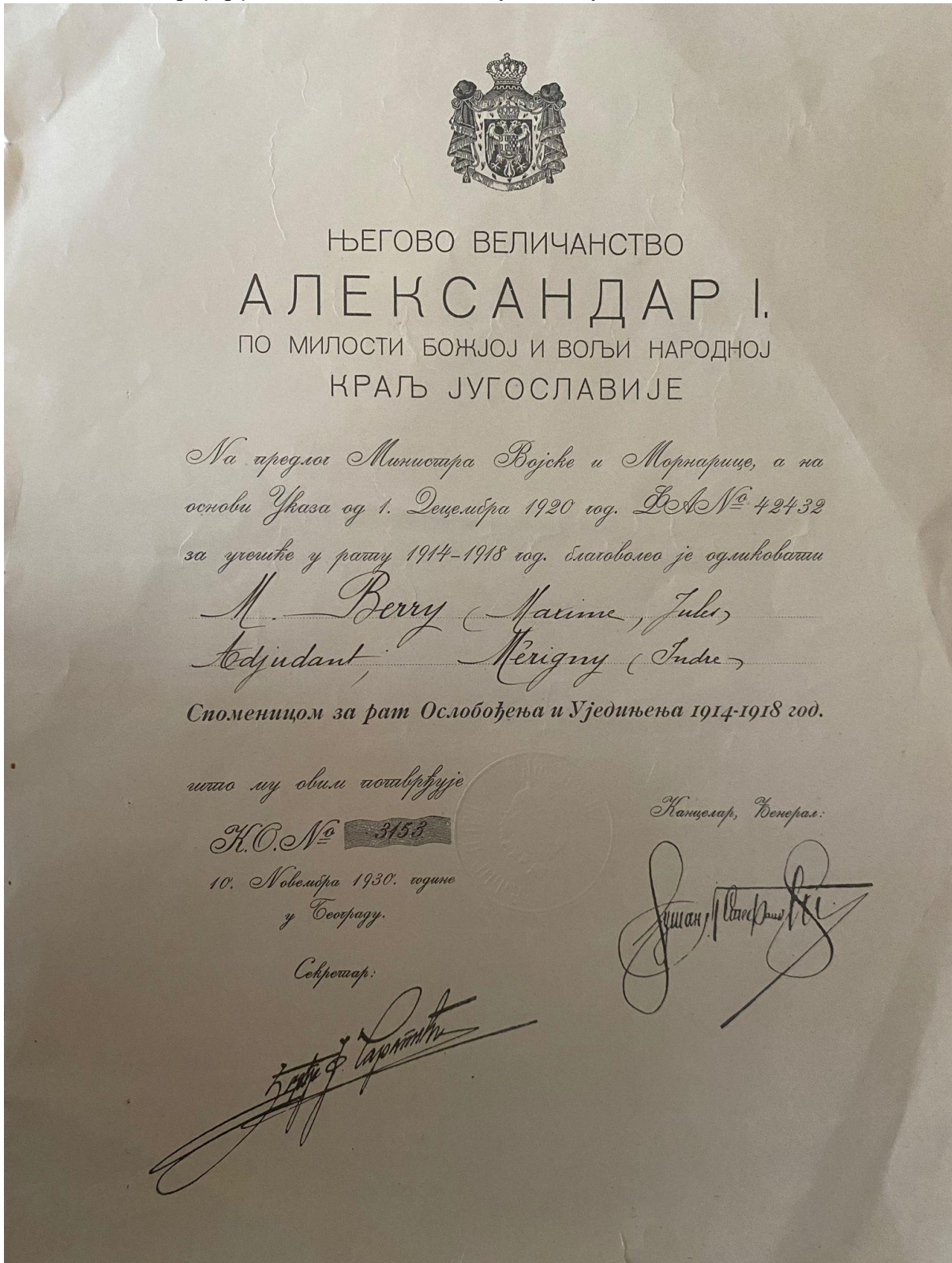
Из личне архиве господина Душка Д. Филиповића (Београд) чији је деда, Милорад Филиповић, рањен у Првом светском рату, био на лечењу и опоравку у болници у Бизерти.

Прилог I/3.2 Књига српских војних инвалида штампана у Бизерти 1918. године

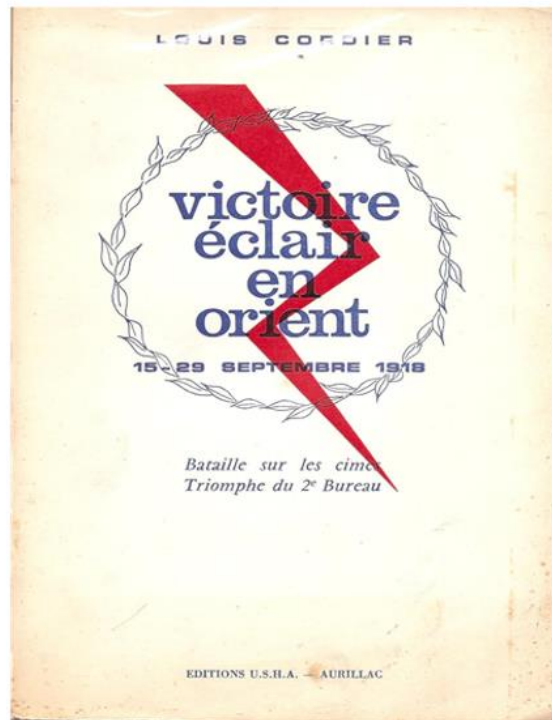
Из личне архиве госпође Иванке Неђић-Радовановић (Београд) чији је отац био на опоравку у Бизерти, где је упознао њену мајку, француску болничарку која се за њега удала и дошла у Београд, где је живела до своје смрти, 1980-их година.

Прилог I/7 - Споменица за учешће у Првом светском рату коју је Краљ Александар I Карађорђевић доделио господину М. Berry.

Из личне архиве господина Жан-Клод Фијоа (Jean-Claude Fillaud).

Прилог I/3.3 - Књига француског аутора посвећена херојској борби српске војске на Солунском фронту

Из личне архиве проф. Бошка И. Бојовића

Прилог I/9 - Српска војна гробља у Француској

1. Тије, париска регија (Thiais, dept. 94) – сахрањена 743 српска војника

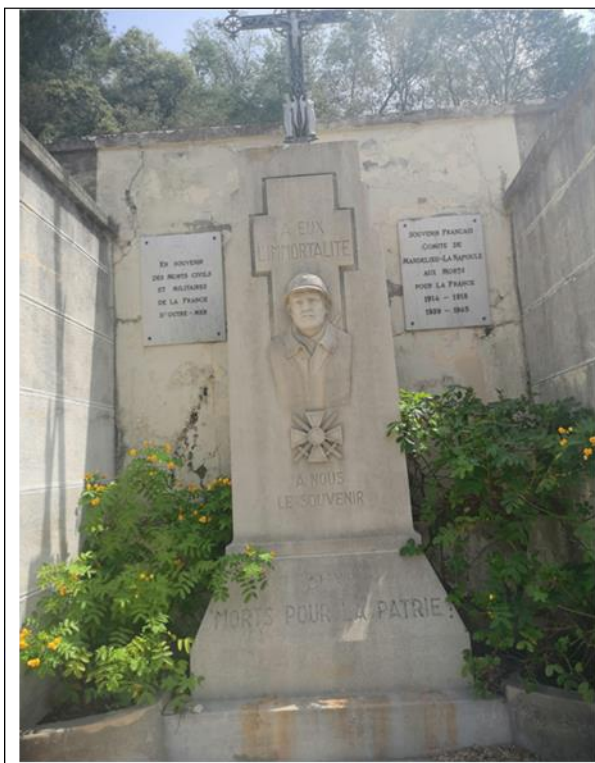

Поред крстова са српским именима, ту је и споменик албанском државнику Есад паши Топтанију који је обезбедио пролаз српске војске кроз Албанију.

1. Сен Мандрије код Тулона (Saint-Mandrier, dept. 83) – сахрањена 22 српска војника

1. Мондељу ла Напул код Кана (Mandelieu-la-Napoule, депт. 06) –сахрањено 7 српских војника.

Слике из личне архиве Л.Благојевић

Прилог I/8 Споменици у Француској. Споменик у Паризу

Споменик краљу Петру I и краљу Александру I представља заједничку споменичку композицију која се налази у Паризу. Посвећен је пре свега краљу Александру I Карађорђевићу, који је убијен 1934. године у атентату на територији Француске, али и његовом оцу, краљу Петру I Карађорђевићу. Споменик је откривен 9. октобра 1936. године, на другу годишњицу Марсејског атентата. Аутор споменика је француски вајар Максим Реал дел Сарт.

Откривање споменика 9.октобра 1936. године, на двогодишњицу атентата на Краља Александра I Карађорђевића. Извор:<https://gallica.bnf.fr/ark:/12148/btv1b90453282?rk=21459;>

Краља Александра I Карађорђевића на коњу окружују његов отац, краљ Петар I, и маршал Франше д'Епере. Споменик се налази на Тргу Колумбије (La Place de Colombie) у Паризу, на рубу Булоњске шуме, у 16. арондисману.

Извор : http://paris1900.lartnouveau.com/paris16/places/place_de_colombie.htm

Србије више нема, али њена армија остаје. Спремни смо да наставимо борбу на француском тлу.
(Телеграм принца регента Александра председнику Поанкареу децембра 1915).

Споменици у Марсељу

1. Спомен плоча у Марсељу, на месту погибије краља Александра I од Југославије и француског министра Луја Бартуа.

Овде су пали, за мир и слободу, храбри краљ Александар I од Југославије, пријатељ Марсеља и Француске и председник Луј Барту (на спомен плочи пише « председник », али Луј Барту је био Министар иностраних послова Француске у моменту када је извршен атентат).

2. Споменик у славу краља Александра I од Југославије и Луја Бартуа, убијених у атентату у Марсељу. 1934.

Пројекат под називом „Мир и рад (Paix et travail)“ је завршен 1938. године, а свечано отворен 1941. Монументални штит носе два стуба украшена барелефима и са две велике алегоријске женске фигуре које представљају Француску и Југославију. Испред стоје четири женске статуе у пуној величини које држе портрете две жртве у групама по две.

Аутори : Реал дел Сарт Максиме (вајар), Сарторио Антонио (вајар), Кастил Гастон (вајар), Ботинели Луј (вајар), Везин Ели-Жан (вајар) [Réal del Sarte Maxime (sculpteur), Sartorio Antonio (sculpteur), Castel Gaston (sculpteur), Botinelly Louis (sculpteur), Vézin Elie-Jean (sculpteur)]

Извор: *Monumentum Carte des Monuments Historiques français*

Као наставак овог таласа, између два светска рата у Француској се настањује одређени број Срба који ту налазе посао, а извештан број студената и уметника долази ради проширивања знања и уметничког надахнућа. После кризе у Сједињеним Америчким Државама 1929. године, има Срба који се враћају из Америке и долазе у Француску, као и оних који одатле иду да се боре у Шпанском грађанском рату.

RENSEIGNEMENTS SUR LE CONJOINT

Nom: *Karman*

Prénoms: *Paul*

Né le: *1887*

à: *Carnate*

Nationalité d'origine: *Slovene*

ENTANTS au-dessous de 15 ans.

PRENOMS	AGE	LIEU DE NAISSANCE	OBSERVATIONS
<i>Olga</i>	<i>1914</i>	<i>Belgrade</i>	
<i>Belgrade</i>	<i>1914</i>		

LIEU DE RESIDENCE ET ADRESSE: *Paris*

CARTE N° 367212

INDICATIONS
concernant le contrat de travail,
s'il s'agit d'un salarié.

Le titulaire de la présente carte a déclaré ne pas venir occuper un emploi salarié.

Француска боравишна карта Павла Карановића (Paul Karan) из 20тих година прошлог века

Мануфактура Каран за производњу пипела од плетене коже налазила се у улици Емил Зола бр. 40 у петнаестом париском арондисману. Фотографија је с краја 1920-их. Власник Пол Каран (Павле Карановић) сликао се испред своје радње са породицом и радницима. Из личне архиве госпође Вере Благојевић (Београд), унуке Павла Карановића.

2. Ђорђе Маринковић (*Georges-Marinkovitch* или *Georges Mariel*), творац песме “Тамо далеко”.

Ђорђе Маринковић, у Француској *Georges Marinkovitch*, је музичар (свирао гитару, цитру, разне жичане инструменте, флауту), композитор професор гитаре српског порекла - рођен у Краљевини Србији 19. септембра 1891. године у Корбову, селу код Кладова. Служио је у српској војсци током Првог светског рата прво као бубњар, а касније као цитрар у војном оркестру. Српска војска се преко Албаније повукла на југ, а трупе су стациониране на грчком острву Крфу. Ђорђе Маринковић је 1916. године компоновао носталгичну српску патриотску песму „Тамо далеко” која је постала веома популарна не само међу српским, већ и међу осталим војницима на Солунском фронту и преведена је на многе језике. Енглески наслов је „Faraway over there”, француски „Au loin, au loin sur Corfu”, чешки и словачки „Tam v dali”. Песма је постала незванична химна Срба и верује се да је изворна. После Првог светског рата Маринковић је добио стипендију лично од Краља Петра I и преселио се у Француску 1920. године. У Паризу 1922. у целом свету је заштитио ауторска права на композицију и текст песме Тамо далеко, што је званично признато тек 2008. године. Ђорђе Маринковић је објавио неке снимке под именом *Georges Mariel*. Умро је 1977. у Паризу
Izvor: <https://www.discogs.com/artist/2752971-Georges-Marinkovitch>;
<https://lat.rtrs.tv/program/tekst.php?id=2634>;
<https://www.politika.rs/scc/clanak/35510/Kladovcanin-autor-pesme-Tamo-daleko>

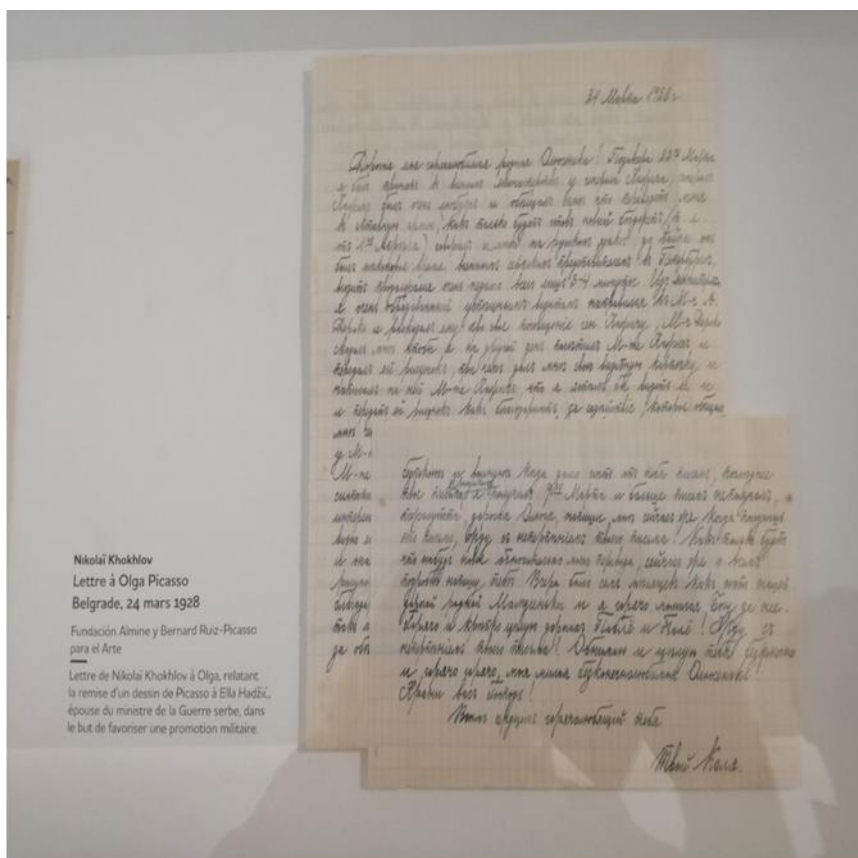
Прилог I/4 - Српски сликари и уметници између два светска рата

Сава Шумановић, фреска из ресторана Купола (*La Coupole*), Париз

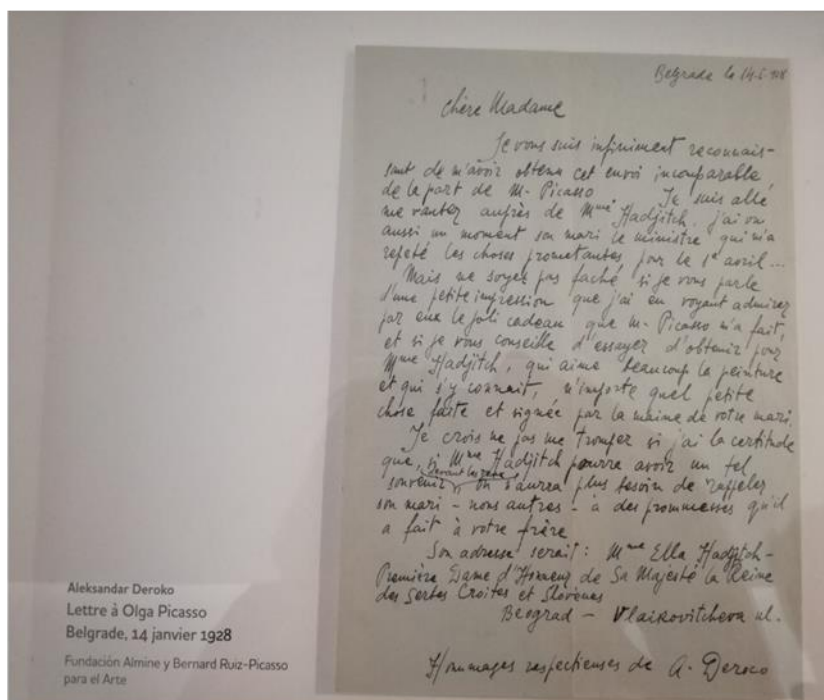
Љубица-Џуџа Сокић и Олга Кешелјовић у Паризу 1937. Са изложбе Српског културног центра у Паризу јануара 2023.

Nikolai Khokhlov
Lettre à Olga Picasso
Belgrade, 24 mars 1928

Fundación Almine y Bernard Ruiz-Picasso para el Arte
Lettre de Nikolai Khokhlov à Olga, relatant la remise d'un dessin de Picasso à Ella Hadžić, épouse du ministre de la Guerre serbe, dans le but de favoriser une promotion militaire.

Николај Коклов (Nikolai Khokhlov). Писмо Олги Пикасо, Београд, 24. марта 1928., Фондацион Алмине у Бернард Руиз-Пикасо пара ел Арте. Писмо Николаја Коклова односи се на предају једног Пикасовог цртежа Ели Хацић, супрузи српског Министра рата, са намером да се утиче на војну промоцију Олгиног брата.

Aleksandar Deroko
Lettre à Olga Picasso
Belgrade, 14 janvier 1928

Fundación Almine y Bernard Ruiz-Picasso para el Arte

Александар Дероко. Писмо Олги Пикасо, Београд, 14. јануара 1928, Фондацион Алмине у Бернард Руиз-Пикасо пара ел Арте

Мало је познато да је око 3500 Југословена (претежно Срба) учествовало у француском покрету отпора, а да се 1500 њих ставило под француску заставу одмах по огласавању мобилизације у рату против Немацке 1940. Године (Laroche, 1965).

Прилог I/6.1 – Душко Попов, дискретни херој Другог светског рата и Срби ангажовани у француском Покрету отпора

Ambassade de France en Serbie / Ambasada Francuske u Srbiji

June 6, 2019 · 🌐

6 juin 1944 / 6 juin 2019

Le saviez-vous ? Le débarquement de Normandie a réussi en partie grâce à un Serbe !

Né en 1912, l'avocat Dusko Popov s'engage en 1941 aux côtés des Alliés. Ayant gagné la confiance des services secrets nazis, il parvient à les tromper sur les intentions des Alliés concernant le Débarquement : son action a contribué à renforcer l'effet de surprise dont bénéficient les troupes qui débarquent en France au matin du 6 juin 1944. Séducteur et fréquentant assidument les casinos dans le cadre de ses missions, il est remarqué par l'officier des renseignements britanniques Ian Fleming : après avoir contribué à la victoire alliée, Dusko Popov inspirera le célèbre personnage de James Bond !

Un combattant serbe du Débarquement de Provence

A la même époque, le célèbre peintre serbe Marko Celebonovic (1902-1986), membre du Groupe des 12 et résidant en France, s'engage dans la Résistance française. En 1944, il devient responsable des Franc-Tireurs Partisans (FTP) de la région entre Hyères et Saint-Raphaël, sur la Côte d'Azur. Sa fille Nicole, elle aussi résistante, est chargée d'écoutes radio et de renseignement. Marko Celebonovic et son groupe combattront aux côtés des troupes françaises et américaines ayant débarquées en Provence le 15 août 1944. Sa fille servira de guide aux troupes américaines pour libérer Saint-Tropez.

=====

Srbi i 6. juni 1944.

Da li ste znali ? Iskrcavanje u Normandiji je uspelo između ostalog zahvaljujući jednom Srbinu !

Advokat Duško Popov, rođen 1912, priključuje se saveznicima 1941. godine. Pošto je uspeo da zadobije poverenje nacističkih tajnih službi, uspeva da ih prevari o stvarnim namerama saveznika vezanim za iskrcavanje ; tako je doprineo da efekat iznenadjenja bude još jači što će koristiti trupama koje su se u zoru 6. juna 1944. iskrcale u Francusku. Bio je veliki zavodnik i kako je često posećivao kazina kad je bio na zadatku, primećuje ga britanski obaveštajni oficir – Jan Fleming. Pošto je doprineo pobedi saveznika, Duško Popov će poslužiti kao inspiracija za čuveni lik Džemsa Bonda !

U iste vreme, čuveni srpski slikar Marko Čelebonović (1902-1986), član grupe « Dvanaestorice » slikara nastanjenih u Francuskoj, priključuje se francuskom Pokretu otpora. 1944, postaje komandant pokreta Slobodnih strelaca i partizana (Franc-Tireurs Partisans FTP) u oblasti između ljera i Sen Rafeala na Azurnoj obali. Njegova kći Nikol, koja je takođe bila pripadnica Pokreta otpora, bila je zadužena za radio vezu i obaveštajne zadatke. Marko Čelebonović i njegova grupa će se boriti zajedno sa francuskim i američkim trupama koje su se iskrcale u Provansi 15. avgusta 1944. Njegova kći će navoditi američke trupe prilikom oslobađanja Sen Tropea.

Извор: Обавештење на Фејсбук страни Амбасаде Француске у Србији стављено 6. Јуна 2019. године.

Прилог I/6.2 – Son pistolet à la ceinture, Nicole est photographiée et surnommée "la jeune fille au pistolet" alors qu'elle guide les troupes américaines dans Saint-Tropez libéré.

Никол Челебоновић, снимана као водич америчким трупама у ослобођеном Сен Тропеу. Слика је добила назив „Девојка са пиштољем“.

Трећи талас чине политичке избеглице одмах после Другог светског рата – ослобођени ратни заробљеници и бегунци од новог политичког режима у Југославији.

Прилог I/11 – Лист политичке емиграције „Наша реч“

189 P.P. 3554. n26

НАША РЕЧ

PARAIT TOUTES LES SIX SEMAINES   NOTRE PAROLE   IZLAZI SVAKIH ŠEST NEDELJA

Pariz, 1. Septembar 1949. Broj 14. Godina II   Paris, le 1. Septembre 1949. N° 14. Année II

Трета конференција претставника Srpske demokratske omladine

Претставници SRPSKE DEMOKRATSKE OMLADINE одржали су своју Трету конференцију у времену од 5 до 12 августа ове године. У раду ове конференције учествовала је већина чланова Centralnog odbora Srpske demokratske omladine и чланова Radnog odbora Srpske zadruga OSLOBODJENJE — Majstorovic, Marinkovic, Radovanovic, Tosic и Ivkovic из Париза, и Krstic, Jurisic и Hodjera из Зенева.

Свим заседanjима конференције председавао је Марко Крстић, председник Centralnog odbora Srpske demokratske omladine. Конференција је имала петнаест пленарних састанака и три седнице комисија које су проучавале извесна посебна питања. У оквиру пленарних састанака претресали су се следећи проблеми :

Међународна ситуација и sukob Kominform-Tito,
Sukob Kominform-Tito и развој прилика у Југославији,
Проблеми српске и југословенске емиграције,
Оснивање SAVEZA SRPSKIH ZADRUGA OSLOBODJENJE, и
Организациона питања Srpske demokratske omladine.

На крају Трете конференције претставника Srpske demokratske omladine doneta је, поред упутстава за рад организација, Декларација Centralnog odbora Srpske demokratske omladine и Radnog odbora Srpske zadruga OSLOBODJENJE.

ДЕКЛАРАЦИЈА

чланова Centralnog odbora Srpske demokratske omladine и чланова Radnog odbora Srpske zadruga OSLOBODJENJE.

I.

Centralni odbor SRPSKE DEMOKRATSKE OMLADINE у име свих njenih pripadnika и Radni odbor Srpske zadruga OSLOBODJENJE у име свих задружних организација одлучили су да на дан 1. septembra 1949. године прогласе оснивање

SAVEZA SRPSKIH ZADRUGA OSLOBODJENJE

који ће обухватати припаднике омладинског покрета и чланове задруга и претстављати у будућности њихову основну организацију.

Vec од првих својих иступа, Srpska demokratska omladina подвукла је значај повезаности национално-политичког и економско-социјалног рада у избеглиштву. Национално-политички центри нашег омладинског покрета носили су у себи увек и бригу за економско обезбеђење, као што су задружне организације давале пример како се бори и ради за националну ствар српског народа.

Ова одлука о оснивању SAVEZA SRPSKIH ZADRUGA OSLOBODJENJE претставља природну последицу shvaćanja којима су прозети млади Срби демократи. Разлози који су њих навели да оснују SAVEZ SRPSKIH ZADRUGA OSLOBODJENJE могу се свести на следеће : 1) Srpska demokratska omladina и задружне организације доказале су досадашњим успесима и озбиљношћу да су стекле право да учествују својим доприносом и примером у решавању основних питања која nameće садашња велика борба српског народа за ослобођење; 2) потреба рада на најсирем okupljanju, националном и социјалном, не само младих него и свих здравих демократских снага у српској емиграцији; 3) zamah досадашњег рада Srpske demokratske omladine и задружних организација превазисао је како карактер тако и оквире једног омладинског покрета.

SAVEZ SRPSKIH ZADRUGA OSLOBODJENJE ставља себи у задатак да, као задружни pokret vezan за националну и политичку ствар српског народа, nastavi идејну борбу и прошири организациони рад покрета Srpske demokratske omladine у избеглиштву.

Четврти талас чини економска дијаспора која долази 1960тих година са окретањем Југославије ка тржишној привреди и “извозом” неквалификоване радне снаге. Иако се овде ради у највећем броју о радницима са ниским квалификацијама, поред њих су шездесетих дошли и малобројнији интелектуалци – архитекте, сликари и други. Седамдесетих година француско тржиште рада се затвара за неквалификовану радну снагу, а и уопште, али, захваљујући пре свега земљачким мрежама, југословенски држављани (превасходно Срби) налазе начина да дођу и остану у Француској.

Видео запис културног окупљања :

Дијаспора 1970тих: дружење уз домаћу храну и коло (извор: приватна архива / документација Радослава Благојевића).

Прилог I/5 Савремени сликари српског порекла у Француској

Ljuba (Ljubomir Popovic, dit)

(1934, Yougoslavie (avant 1991) -

2016, Serbie)

Les Amours perdus de Saturne

1972

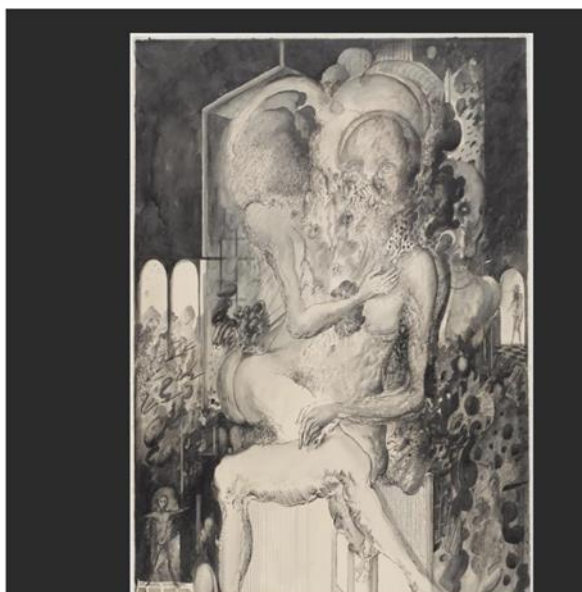
Domaine Dessin

Technique Encre de Chine et lavis sur papier

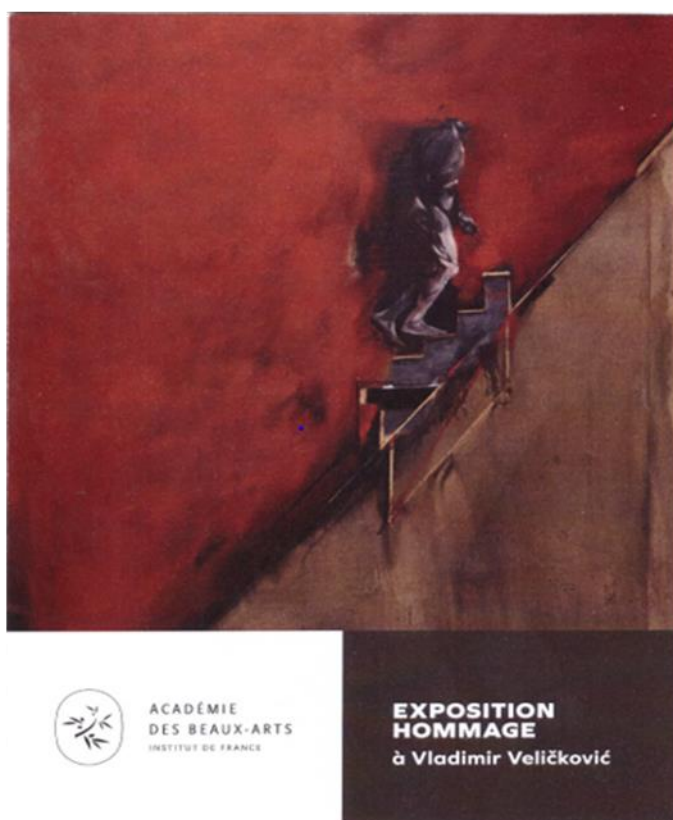
Dimensions 64,7 x 49,6 cm

Acquisition Donation de la Collection Florence et Daniel Guerlain, 2012

N° AM 2012-597
d'inventaire

Горе: дело Љубе Поповића у сталној поставци Музеја Бобур (Centre Pompidou) у Паризу. Извор: <https://www.centrepompidou.fr/fr/ressources/oeuvre/cxAbrn9>

Изложба – омаж Владимиру Величковићу од 8. јула до 24. септембра 2023. у Академији лепих уметности у Паризу, чији је био члан од 2005. до 2019. године.

Архитекта Тома Гаревски са сликарима Косом Бокшан и Петром Омчикусом (Извор: <https://cordmagazine.com/my-life/tomislav-toma-garevski-architect-from-cubura-to-paris-and-international-success/>)

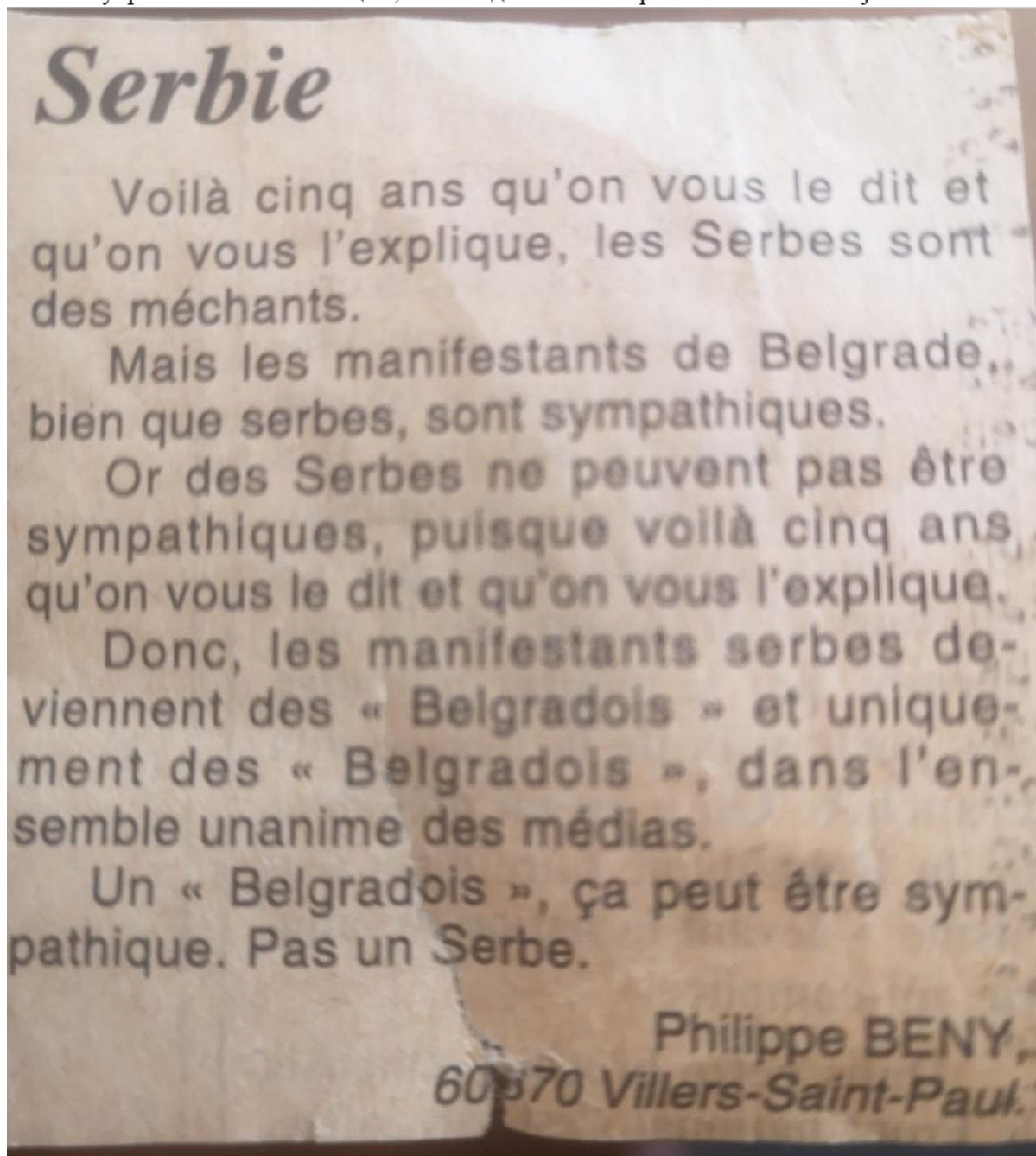

Милош Шобајић
(Извор: <https://www.artmagazin.info/index.php/vesti/beograd/in-memoriyam-milos-sobajic-1945-2021-pravi-umetnik-je-buntovnik>)

Првобитна намера имиграната да се врате кући после пар година, претворила се у стално продужавање боравка у Француској. Сликари Владимир Величковић описује у једном интервјуу сопствену ситуацију као стање « продуженог привременог боравка », а ово се може применити и на највећи број припадника српске дијаспоре у Француској.

Пети талас чине нови ратови на нашим просторима деведесетих. Он је, с једне стране, довео избеглице, додуше у мањем броју него у Немачкој, као и оне који су се склонили од рата, а с друге стране приморао оне који су претходно били дошли у Француску на одређено, краће време, да нађу начина да продуже свој боравак. Овај период је за Србе, како у матици, тако и за оне који су живели у западним земљама у иностранству, био један од најтежих у скоријој историји.

Србија

Ево већ пет година како вам говорe и како вам објашњавају: Срби су зли.

Али, београдски демонстранти, иако Срби, су симпатични.

Само, Срби не могу бити симпатични, јер ево већ пет година како вам се то говори и објашњава.

Дакле, српски демонстранти постају “Београђани” у општем медијском једногласју.

“Београђанин”, то може бити симпатично. Не и Србин.

Philippe BENY, 60870 Villers-Saint-Paul (Превод Љиљане Благојевић)

Шести талас почиње од 2000тих, нарочито са либерализацијом визног режима за српске држављане и са потписивањем споразума о школовању српских студената у Француској 2009. године. Са новим миленијумом, лоша слика која је о Србима створена деведестих постепено пада у заборав, захваљујући талентованим младим људима који почињу да испуњавају медијски простор.

Прилог I / 15 Ивановић, Јанковић: Србија на сцени

Ролан Гарос 2007. године, дневни лист Ролан Гароса (*Roland Garros, Quotidien*).

Овај талас доноси младу и високостручну имиграцију која долази на школовање у Француску, од којих неки остају за време школовања, а потом се враћају у матицу или одлазе у неку трећу земљу, док изванредан број њих остаје у Француској. То ново, модерније и образованије градско студентско становништво, које је одрасло у матици током и после ратова деведесетих, неретко ставља извесну дозу дистанце према земљи порекла, као и према постојећој заједници Срба у Француској.

Они који су рођени у Француској и који су успели у свом образовном курсу и каријери, добро су интегрисани у француско друштво, а своје српско порекло “обнављају” на породичним скуповима и кроз посете породици и пријатељима у земљи. Сви ти млади људи прошли су кроз комплексан процес идентитарне изградње: кроз фазе негирања свог порекла у жељи за потпуним утапањем у већинску заједницу, а неки од њих, обрнуто, кроз ексцесивно истицање свог српства; затим, кроз осећај несталности и неприпадања “ни тамо ни овде” и на крају, кроз прихватање свог двоструког припадништва као своје специфичности и фактора плус, потпомогнутим општом тенденцијом мобилности и индивидуализације.

Свака следећа генерација пролази кроз сложен процес индивидуације, сукобљавања и надоградње наслеђеног, родитељског идентитарног модела са елементима модела адоптивног друштва, до стварања хибридног, мигрантског идентита, који постаје њен нови хабитус.

Прилог I / 16 Српска црква и школа у Паризу

Свечана божићна литургија у цркви Светог Саве у Паризу (<http://paris.mfa.gov.rs/lat/news.php>)

Допунска школа српског језика при цркви Светог Саве у Паризу, април 2023. Лична архива Л.Благојевић, уз сагласност госпође Љубице Бургић, учитељице.

Прилог I / 12 Српски језик као предмет на француској матури

<p style="text-align: center;">BACCALAURÉATS GÉNÉRAL ET TECHNOLOGIQUE</p> <p style="text-align: center;">SESSION 2015</p> <p style="text-align: center;">SERBE</p> <p style="text-align: center;">Épreuve facultative Toutes séries générales et technologiques sauf STMG et ST2S Durée : 2 heures</p> <p style="text-align: center;"><i>Le candidat traitera, dans la langue étrangère, l'ensemble des questions de l'épreuve pour laquelle il compose.</i></p> <p style="text-align: center;"><i>L'usage des calculatrices et des dictionnaires est interdit.</i></p> <p style="text-align: center;">Dès que ce sujet vous est remis, assurez-vous qu'il est complet. Ce sujet comporte 3 pages numérotées de 1/3 à 3/3.</p> <p style="text-align: center;">ISSEFAGTME1 Page : 1/3</p>	<p style="text-align: center;">Размишљање једног обичног српског вола</p> <p>Разних чуда бива у свету, а наша је земља, као што многи велe, плодна чудима у такој мери да већ и чуда више нису чуда. Код нас има људи на врло великим положајима који ништа не мисле, а у накнаду за то, или можда из других разлога, почео је размишљати један обичан селачки во, који се ништа не разликује од осталих српских</p> <p>5 волава. Бог ће знати шта је било да се тај генијални брав одважи на тако дрско предузеће – мишљење, јер се досад доказало да се од тог несрећног заната у Србији само могло имати штете! Хајде, рецимо, да он јадник, у својој наивности и не зна да се у његовој постојбини не рентира тај занат, те му то нећемо приписивати у нарочиту грађанску кураж, али, ипак, остаје загонетно што баш во да мисли, кад он нишита је</p> <p>10 бирач, ни одборник¹, ни кмет², нишита га је ко изабрао у каквој волујској скупштини за посланика³, или, чак (ако је у годинама) за сенатора, а ако је грешник сањао да у каквој волујској земљи буде министар, онда би, напротив, требао да се вежба како ће што мање мислити, као што то чине одлични министри у неким срећним земљама, мада наша земља ни ту нема среће.</p> <p>15 На крају крајева, шта се нас тиче што је во у Србији преузео напуштен занат од људи, а може бити да је баш почео мислити по неком природном нагону.</p> <p>Па какав је то во? Обичан во који има, што рекла зоологија, главу, труп и удове, све као остали волови; вуче кола, пасе траву, лиже со, прежива и риче. Зове се Сивоња.</p> <p style="text-align: right;">Радоје Домановић (1902)</p> <p>¹ <i>Одборник</i>: conseiller élu. ² <i>Кмет</i>: Solt. 1. Synonyme de <i>kmet</i>, donc prince; 2. Serf, ou paysan à responsabilité locale. ³ <i>Посланик</i>: député.</p> <p style="text-align: center;">ISSEFAGTME1 Page : 2/3</p>
--	---

QUESTIONS

I. Compréhension de l'écrit (10 points) :

1. Шта је Сивоња? (1 point)
2. Како се чудо десило у овој причи? (1 point)
3. Да ли волови нормално мисле? (1 point)
4. Како је друштво у Србији по наратору? (1 point)
5. Преведите текст од самог почетка па до седме линије, до „штете.“ (6 points)

II. Expression écrite (10 points) :

Les candidats traitent les **DEUX** questions (70 mots minimum pour chaque question).

Радоје Домановић est le premier satiriste serbe et le plus connu, ce texte a été écrit en 1902.

1. Да ли Домановићева приповетка изазива смех или плач? (5 points)
2. Да ли Домановићев опис друштва важи само за Србију? Да ли је ово универзалан текст? (5 points)

Прослава Дана Светог Саве у српској школи при цркви Светог Саве у Паризу, 2026. год.(лична архива Ј.Благојевић)

Прилог I / 14 Едиција “L’ Age d’Homme” коју је Владимир Димитријевић основао у Лозани 1966. године, ревија “Balkans Info”, избор публикација аутора српског порекла у Француској и веб-портал “Serbica”.

L'Age d'Homme

Une ouverture sur le monde

SERBIE

CATALOGUE 2011

DERNIÈRES PARUTIONS

Milovan Danajlić

SEULE
LA LUMIÈRE

POÈMES 1957-2007

CHOIX ET TRADUCTION DU SERBE
PAR VÉENNA BERNARD

CK ARCHIPEL SLAVE L'AGE D'HOMME CK

Branko Miljković

ÉLOGE DU FEU

TRADUIT DU SERBE
PAR ZORICA TERZIC

ILLUSTRATIONS
DE VLADIMIR VELECKONIC

CK ARCHIPEL SLAVE L'AGE D'HOMME CK

S' Nicolas Vélimirovitch

LES SYMBOLES
ET LES SIGNES

TRADUIT DU SERBE
PAR MARKO DESPOT

CK ARCHIPEL SLAVE L'AGE D'HOMME CK

Saint Syméon de Dajbabé

ENSEIGNEMENTS
SPIRITUELS

GRANDS SPIRITUELS ORTHODOXES
DU XXe SIÈCLE

L'AGE D'HOMME

CLASSIQUES SLAVES

Petar II Petrović Njegoš

LA COURONNE
DE LA MONTAGNE

ГОРСКИ ВИЈЕНАЦ

ÉDITION BILINGUE

TRADUIT DU SERBE
PAR VLADIMIR ANĐIĆ, ZORICA TERZIC ET ANNE RENOUÉ

AVANT-PROPOS D'IVONNA SEVČIĆ

EDITIONS L'AGE D'HOMME

Starets Thaddée

PAIX ET JOIE
DANS LE SAINT-ESPRIT

Enseignements – Homélie – Entretiens

GRANDS SPIRITUELS ORTHODOXES
DU XXe SIÈCLE

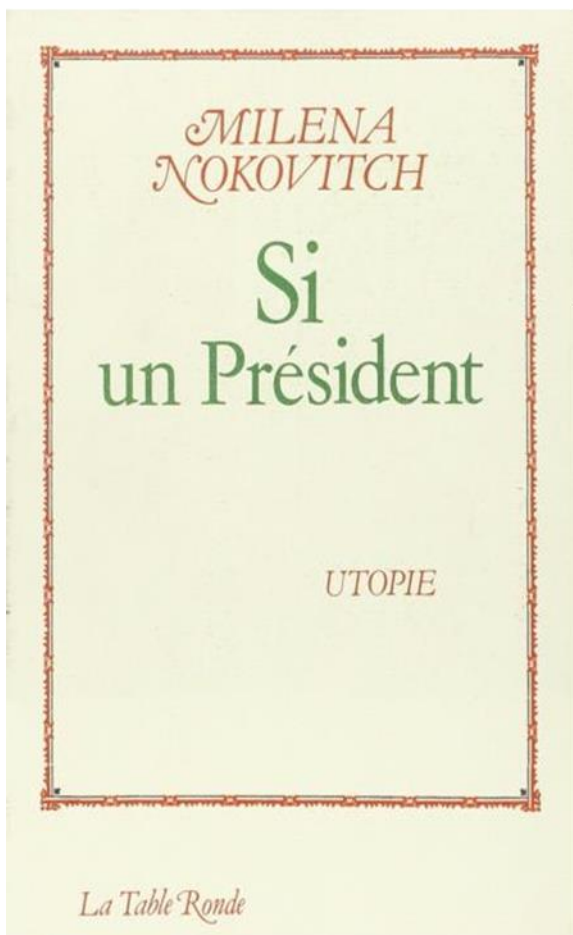
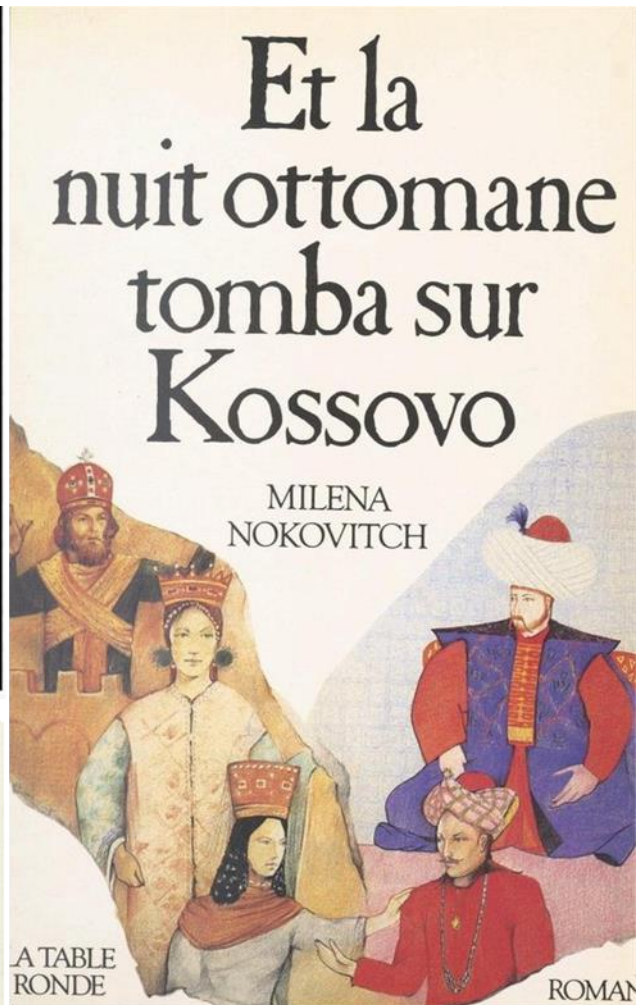
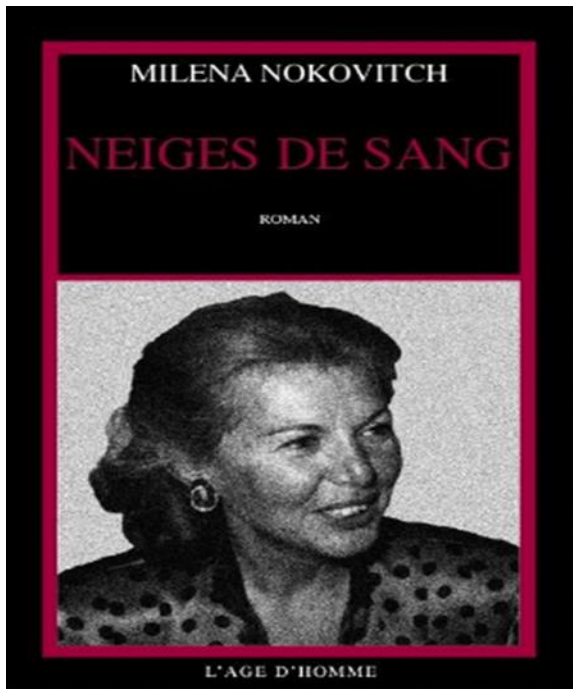
L'AGE D'HOMME

Littérature	p. 2
Essais, actualité, histoire	p. 9
Orthodoxie	p. 15

L'Age d'Homme • 5 rue Férou • 75006 Paris

tél. 01 55 42 79 79 • lagedhomme@orange.fr

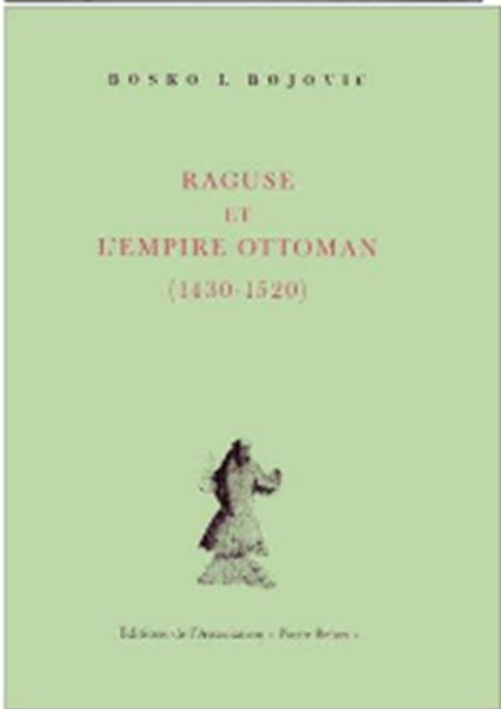
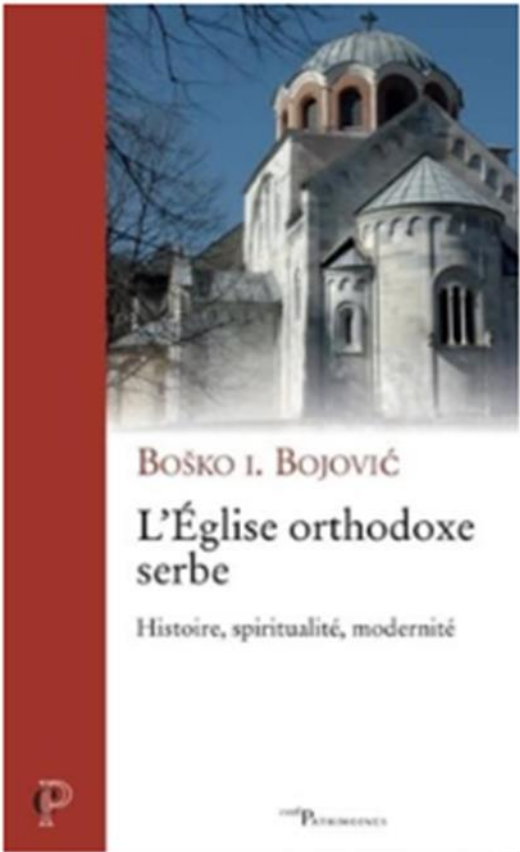
www.lagedhomme.com

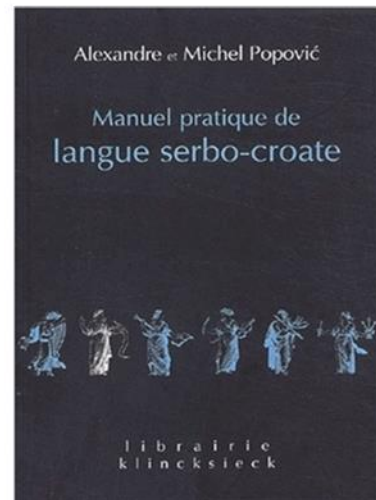
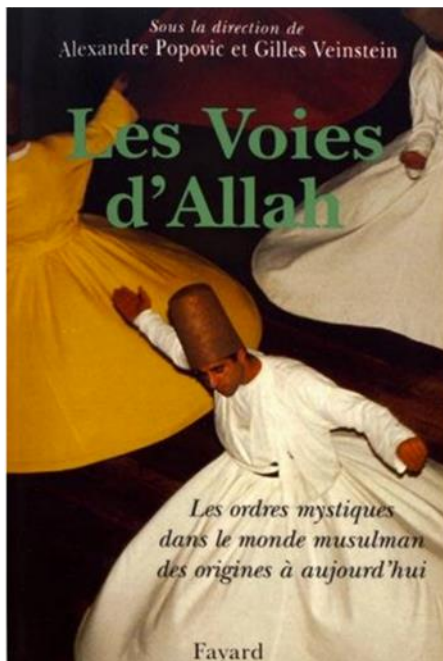
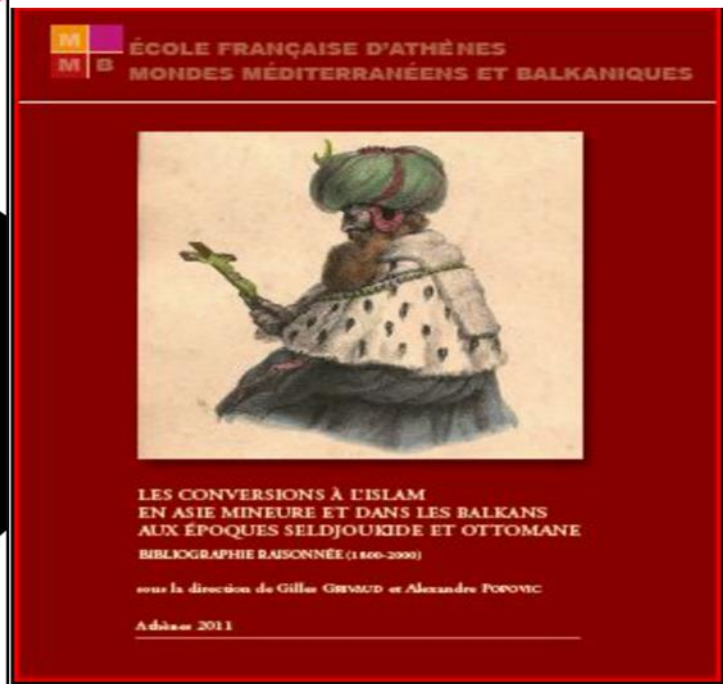

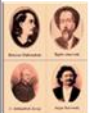

NOKOVITCH (Milena, Emilienne), Gérante de société. Née le 28 janvier 1934 à Courbevoie (Hauts-de-Seine). Fille de Yoko **Nokovitch**, Industriel, et de **Mme**, née **Mila Pechukich**

Etudes : Institution du Verbe-Incarné et Lycée Paul-Lagarde à Courbevoie, Faculté des lettres de Paris, Institut des hautes études hispaniques, Institut des hautes études d'Amérique latine et Ecole nationale des langues orientales vivantes. Diplômes : Licenciée ès lettres, Certifiée de langues anglaise et espagnole

Carrière : Directrice commerciale et du marketing (1960-69) de la filiale française de la société allemande Becker Radio Werke **Htersbach über Karlsruhe**, Gérante (depuis 1970) d'une société rattachée au secteur de la sous-traitance; Conseillère municipale (1971-77), Adjointe au maire d'Asnières-sur-Seine (1977-93), Ancien sénateur de la République serbe (1996), Ancien membre de la Fédération nationale des Clubs perspectives et réalités (Œuvres : Ce que femme veut (essai sociologique), Si un Président (1980), Et la nuit ottomane tomba sur Kosovo (roman, 1985), Pluie d'or sur Samarkand (roman, 1993), Avec les Serbes (en coll.), les Serbes et nous (en coll.) Eloge des Serbes ou de la Dignité du bouc émissaire (en coll.), Alliés des Serbes, d'Hélène d'Anjou à Soljenitsyne (1998), Neiges de sang (2000, Prix du roman européen décerné par l'Association des écrivains de langue française **Adell**) et Prix de la fondation belgeoise Ratko Petrovic 2004); nombreux articles et conférences sur les problèmes économiques et sociaux de l'entreprise tant en France qu'à l'étranger. Décoration : Chevalier de l'ordre national du Mérite. Distinctions : Médaille d'honneur régionale, départementale et communale

Précis de littérature serbe NOUVEAU	Dossier N° I Ivo Andrić	Dossier N° II Milorad Pavić	serbica.fr 	Dossier N° III J. St. Popović	Revue N° 1 Vasko Popa	Revue N° 29 Branislav Nušić NOUVEAU
	Anthologie de la poésie moderne		Revue électronique		Anthologie de la poésie médiévale	
Revue N° 2-3 Moyen Age serbe	Revue N° 4 S. V. Janković	Revue N° 5 P. P. Njegoš	Revue N° 6 Miloš Crnjanski	Revue N° 7 Dušan Kovačević	Revue N° 8-9 Grande Guerre	Revue N° 10 Josić Višnjić
Revue N° 11 B. Šćepanović	Revue N° 12 Jovan Dučić	Revue N° 13 Borislav Pekić	Revue N° 14 David Albahari	Revue N° 15 Romantisme	Revue N° 16 Radoslav Petković	Revue N° 17 Petar Kočić
Revue N° 18	Revue N° 19	Revue N° 20-21	Revue N° 22	Revue N° 23	Revue N° 24	Revue N° 25

- Издавач - Éditeur : Université Bordeaux Montaigne
- Дисциплина - Discipline : études serbes
- Директор ревије - Directeur de la revue: Milivoj Srebro

Литература:

- Insee (2022), *Recensement de la population exploitation principale, Etrangers et immigrés en 2019*, paru le: 26/07/2022. Dostupno na: <https://www.insee.fr/fr/statistiques/6478089?sommaire=6478362>, pristupljeno 01/09/2023.
- Laroche, G. (1965), *On les nommait des étrangers...*, Les Editeurs Français Réunis, Paris, 1965.
- Stanković, V. (2014), *Srbija u procesu spoljnih migracija. Popis stanovništva, domaćinstava i stanova 2011. u Republici Srbiji*, Republika Srbija, Republicki zavod za statistiku, Beograd 2014.

За цитирање овог документа (верзија на српском језику):

ЧАБРИЛО БЛАГОЈЕВИЋ, Љиљана. *Кратак илустровани преглед присуства Срба у Француској од 19. века до данас.*

IMIGRA – Institut za proučavanje migracija, dijaspora i egzila, 2026.